

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับมืออุทกภัยในพื้นที่บ้านดอนตัน
ตำบลศรีภูมิ อำเภอทำวังผา จังหวัดน่าน
TITLE PUBLIC PARTICIPATION ON FLOOD MANAGEMENT AT
BANDONTAN, SRIBHUM SUB-DISTRICT, THAWANGPHA DISTRICT,
NAN PROVINCE

ธนศ ปราบปราม¹, กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์²
Thanate Prabpram¹, Kampanart Wongwatthanaphong²

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม¹⁻²
Pibulsongkram Rajabhat University¹⁻²

E-mail: Thanateprab@gmail.com

ได้รับบทความ: 12 สิงหาคม 2562; แก้ไขบทความ: 28 สิงหาคม 2562; ตอปรับตีพิมพ์: 29 กันยายน 2562

Received: August 12, 2019; Revised: August 28, 2019; Accepted: September 29, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ของประชาชนบ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอทำวังผา จังหวัดน่าน ต่อการรับมือกับอุทกภัย เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอทำวังผา จังหวัดน่าน และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาอุทกภัย ของประชาชนบ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอทำวังผา จังหวัดน่าน ซึ่งหากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพของตนเองโดยมีส่วนร่วมกับหน่วยงานราชการ หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการมีส่วนร่วมกับในชุมชน ก็จะเป็นการป้องกันและลดความสูญเสียในชีวิต และทรัพย์สิน เมื่อเกิดอุทกภัยได้ ซึ่งการมีส่วนร่วมรับมืออุทกภัยให้ประสบความสำเร็จ จะต้องมึพื้นฐานมาจากการพัฒนาศักยภาพของประชาชนและรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง หากประชาชนเข้าใจถึงกระบวนการการมีส่วนร่วมและสามารถนำมาจัดการกับการป้องกันอุทกภัยที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปีได้ ก็จะสามารถยกระดับให้เป็นแบบอย่างให้แก่หมู่บ้านหรือชุมชนอื่นๆ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัยได้ต่อไปในอนาคต สำหรับผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับมืออุทกภัย ในพื้นที่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอทำวังผา จังหวัดน่าน พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมต่อการรับมือกับอุทกภัยอยู่ในระดับสูง เพราะประชาชนตระหนักถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง เมื่อเกิดอุทกภัย ประชาชนจะมีความพร้อมในการรับมือ

อุทกภัย ตลอดจนการเตรียมตัวช่วยเหลือเพื่อนบ้าน ผู้ประสบภัยรายอื่นได้ช่วยลดความสูญเสียที่เกิดขึ้นจากอุทกภัย

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม อุทกภัยการป้องกันความสูญเสีย

Abstract

The purpose of this article is to study Public Participation on Flood Management at Ban Dontan, Sribhum Sub-District, Thawangpha District, Nan Province, if the people participate in the development of their own potential by participating with government agencies or other agencies associated Including participation in the community will prevent and reduce loss in life and property when flooding occurs. Which participation in flooding To be successful Must be based on the development of potential and know their role If people understand the process of participation and can deal with the prevention of floods that occur every year. Can be used as a model for other villages or communities to prevent and solve flood problems in the future. For the results of the public participation in dealing with floods in the area of Ban Dontan, Sribhum Subdistrict, Thawangpha District, Nan Province, it was found that people involved in dealing with flooding were at a high level. Because people are aware of safety in their lives and property when flooding occurs People will be ready to cope with floods. As well as preparing to help neighbors other sufferers.

Key words: Participation, Flood, loss prevention

บทนำ

การเกิดอุทกภัย น้ำป่าไหลหลาก และดินโคลนถล่ม เป็นปัญหาด้านสาธารณสุขที่สำคัญของจังหวัดน่านเสมอมา โดยเฉพาะเดือนพฤษภาคมถึงกันยายนของทุกปี อันเนื่องมาจากในช่วงนี้หลายพื้นที่จะมีฝนตกชุกและตกติดต่อกันเป็นเวลานาน จนเกิดน้ำไหลบ่ามาตามผิวดินมากกว่าปกติ น้ำปริมาณมากที่ไหลบ่าเข้าท่วมในพื้นที่ทำความเสียหายแก่พื้นที่ทำการเกษตรและทรัพย์สินของประชาชน ดังนั้นเมื่อเกิดฝนตกหนักเป็นเวลานานๆ ในแต่ละครั้งมักเป็นปัญหาทำให้เกิดน้ำท่วมฉับพลัน หรือดินโคลนถล่มตามมา และมีน้ำท่วมขังในบางพื้นที่สร้างความเสียหาย และส่งผลกระทบในด้านต่างๆ เป็นวงกว้าง เช่น ด้านชีวิต ทรัพย์สิน พื้นที่เพาะปลูก ด้านการเกษตร ด้านปศุสัตว์ ประมง ตลอดจนสิ่งสาธารณประโยชน์ สถานที่ราชการ สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนในพื้นที่

เป็นอย่างมาก และนับวันสถานการณ์ภัยจากอุทกภัย น้ำป่าไหลหลาก และดินโคลนถล่ม มีความถี่และมีความรุนแรง มากขึ้น

การมีส่วนร่วมในการป้องกันอุทกภัยของประชาชนร่วมกับหน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน (Community Leaders) ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) มีสเตอร์เตือนภัย OTOS และอาสาสมัครต่างๆ ในชุมชน/หมู่บ้านที่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและคำสั่ง จึงเป็นเรื่องที่สำคัญและนำไปสู่การรับมืออุทกภัย ได้อย่างทันเวลา โดยมีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด แต่เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด (ประสิทธิภาพ) และบรรลुวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่คาดหวังไว้ (ประสิทธิผล) คือ ลดความสูญเสียจากอุทกภัย ไม่ว่าจะเป็นชีวิตหรือทรัพย์สิน ให้เหลือน้อยที่สุด ทั้งนี้ ต้องเริ่มมาจากการสร้างองค์ความรู้และส่งเสริมการสร้างเครือข่ายในพื้นที่ รวมถึงการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยอาจจะกำหนดหน้าที่ต่างๆ ให้ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ เช่น การจัดทำแผนผังหมู่บ้านให้แก่ส่วนราชการในการเข้ามาช่วยเหลือกรณีเกิดอุทกภัยขนาดใหญ่ ซึ่งสามารถให้ทุกครัวเรือนเข้ามามีส่วนร่วมต่อหมู่บ้าน/ชุมชน โดยการจัดทำแผนที่ฐานข้อมูลชุมชน ว่าบ้านเรือนของตน มีเด็ก คนชรา ผู้ป่วยติดเตียง คนพิการอาศัยอยู่หรือไม่ ซึ่งจะทำให้หน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือสามารถลำดับความสำคัญได้ว่า ในพื้นที่ใดบ้างที่เจ้าหน้าที่จะต้องเข้าไปช่วยเหลือก่อน หลัง หรือการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเส้นทางอพยพไปยังพื้นที่ปลอดภัย ซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญในการที่ประชาชนทุกคนในหมู่บ้าน จะได้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และรับผลประโยชน์ร่วมกัน รวมถึงอีกสิ่งที่สำคัญคือการจัดทำเครือข่ายภาคประชาชน ช่องทางการสื่อสารในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม และลดความสูญเสียที่ได้รับจากอุทกภัย และเมื่อประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมก็สามารถแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามที่ตนเองถนัด หรือมีความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ

แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับมืออุทกภัย ด้วยการวางแผนการรับมือกับอุทกภัยในพื้นที่เป็นสิ่งที่สำคัญซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความรุนแรงและผลกระทบซึ่งจะได้รับจากอุทกภัย การเตรียมการวางแผนก่อนการเกิดอุทกภัย การศึกษาข้อมูล การประชุมชาวบ้าน การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภาวะผู้นำ และการทำงานแบบมีส่วนร่วมจะทำให้ร่วมกันแก้ไขปัญหาทั่วไปได้ (กอบเกียรติ ผ่องพุฒิ, 2552) ทั้งนี้ เป็นกระบวนการที่ทางหมู่บ้าน ชุมชน ต้องตระหนักในการรับมือกับปัญหาอุทกภัย

การมีส่วนร่วมของประชาชนจะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีในการป้องกันอุทกภัย คือการเร่งรื้อให้ประชาชนสนใจ ซึ่งความหมายของการมีส่วนร่วม “หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย” การมีส่วนร่วมเกิดมาจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน
2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน และ
3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่ต้องการ (สุนันต์ เสาโสมณ, 2554)

สภาพปัญหาและความจำเป็นในการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับมืออุทกภัย ในพื้นที่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน พื้นที่อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน เป็นพื้นที่ซึ่งประสบอุทกภัย เป็นประจำทุกปีเนื่องจากที่ตั้งบ้านเรือนและพื้นที่ทำกินของประชาชนอยู่ติดแม่น้ำน่านและแม่น้ำสาขาของแม่น้ำน่าน ซึ่งเป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญ และเป็นหนึ่งในแม่น้ำสายหลักในภาคเหนือและภาคกลางของประเทศไทย รวมถึงพื้นที่ ของจังหวัดน่านส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ต้นน้ำ (Watershed Forest) ที่สำคัญและมีความลาดชันสูง มีดินละเอียดและดินเหนียวเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับบางพื้นที่มีการบุกรุกแผ้วถางป่า เพื่อเป็นพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัย ดังนั้น เมื่อเกิดฝนตกหนัก และมีปริมาณน้ำฝนมาก จึงทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมฉับพลัน (Flash Flood) น้ำป่าไหลหลาก และดินโคลนถล่ม (Mudslide) ซึ่งการเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์อุทกภัย จะลดความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งการเตรียมความพร้อมนั้น สามารถกระทำได้ในหลายรูปแบบ เช่น การส่งข่าว การบอกกล่าว หรือการเตือนภัย (Warning) ให้ประชาชนได้ทราบล่วงหน้าก่อนที่จะเกิดอุทกภัย ซึ่งปัจจุบันมีช่องทาง การสื่อสารได้หลายรูปแบบ อาจใช้การกระจายเสียงด้วยวิทยุ ทางแอปพลิเคชัน (Application) ต่างๆ ทางโทรศัพท์เคลื่อนที่ หรือระบบสัญญาณไฟที่เห็นได้อย่างชัดเจน เพราะสามารถทำให้ประชาชนได้รับทราบสถานการณ์ของสถานการณ์น้ำ ปริมาณน้ำฝน พื้นที่เสี่ยงภัย (Risk Area) และระดับความสูงของน้ำ เพื่อเตรียมรับกับสถานการณ์การเกิดอุทกภัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ของประชาชนบ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ต่อการรับมือกับอุทกภัย
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาอุทกภัย ของประชาชนบ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับมืออุทกภัย ในพื้นที่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่านนั้น มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพของประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว

เพื่อให้มีความสามารถในการรับมือกับสถานการณ์อุทกภัยที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล เพื่อลดความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้น ดังนั้น จึงได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับมืออุทกภัย เพื่อลดความสูญเสีย ในเขตพื้นที่บ้านดอนตัน หมู่ที่ 4 ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรได้แก่ ประชาชนในพื้นที่บ้านดอนตัน หมู่ที่ 4 ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน จำนวน 606 คน (ข้อมูลถึงวันที่ 24 ตุลาคม 2561) ส่วนกลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มจากประชากรที่บรรลุนิติภาวะแล้วในพื้นที่ดังกล่าวจำนวน 232 คน

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาวิจัย เพื่อแสวงหาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการมีส่วนร่วมกับการรับมืออุทกภัยให้เกิดความสูญเสียน้อยที่สุด ในพื้นที่บ้านดอนตัน หมู่ที่ 4 ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

4. ตัวแปรที่ศึกษา แยกได้ดังนี้

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ข้อมูลพื้นฐาน การรับรู้และการตระหนักในการรับมือกับอุทกภัยของประชาชนในพื้นที่บ้านดอนตัน หมู่ที่ 4 ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความพร้อมความเข้าใจในการรับมือกับอุทกภัย การใช้อุปกรณ์ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การช่วยเหลือตนเอง รวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่บ้านดอนตัน หมู่ที่ 4 ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ในการรับมืออุทกภัย เพื่อลดความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้น

การศึกษาการจัดการปัญหาน้ำท่วมและการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้ทำการศึกษาในพื้นที่บ้านดอนตัน หมู่ที่ 4 ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน กับประชาชนในหมู่บ้านและคณะกรรมการ โดยผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยทำการศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดน่าน ฝ่ายปกครองอำเภอท่าวังผา องค์การบริหารส่วนตำบลศรีภูมิ โรงพยาบาลท่าวังผา สาธารณสุขอำเภอท่าวังผา ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาของคณะกรรมการหมู่บ้าน และศึกษานโยบายความร่วมมือของหน่วยงานราชการกับคณะกรรมการหมู่บ้านและเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างภายในหมู่บ้านเพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้าน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) รวบรวมข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ สภาพบริบททางกายภาพของหมู่บ้านดอนตันศึกษาเอกสาร ข้อมูลเดิมของหมู่บ้าน การสอบถามผู้ที่สามารถให้ข้อมูลภายในหมู่บ้านได้

2) ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3) ศึกษากระบวนการในการแก้ปัญหาที่ท่วมน้ำโดยชุมชนและหน่วยงานราชการ, ศึกษาแนวทางการจัดการปัญหาของคณะกรรมการหมู่บ้าน

4) เก็บข้อมูลโดยการสอบถามกลุ่มตัวอย่างประชาชนในหมู่บ้านดอนตัน (ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น) บันทึกข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการดำเนินงาน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มาจัดระบบ แยกแยะ วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการแก้ปัญหาที่ท่วมน้ำในหมู่บ้านดอนตัน โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

6. สรุปรวบรวม เรียบเรียง บันทึกเอกสารงานวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอุทกภัยในครั้งนี้ประชากรที่ศึกษาคือ ประชาชนในหมู่บ้านดอนตัน ซึ่งมีจำนวนประชากร 606 คน เป็น(สำนักทะเบียนอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน, 2561) โดยพิจารณาการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 เมื่อยอมให้ความคลาดเคลื่อนของค่าการประมาณค่าสัดส่วนเกิดขึ้นได้ในระดับร้อยละ ± 5 ตามสูตรของ Yamane สามารถหาขนาดตัวอย่างสำหรับการประมาณค่าสัดส่วนของประชากรจากสูตรต่อไปนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$
$$n = \frac{606}{1 + (606)(0.05)^2}$$
$$n = 232$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร

e = ค่าความคลาดเคลื่อน ร้อยละ 5 หรือ 0.05

ดังนั้นจึงเลือกใช้จำนวนตัวอย่างเท่ากับ 232 ครั้วเรือน การเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกตัวอย่างแบบโควตา และแบบบังเอิญ โดยทำการกำหนดจำนวนของกลุ่มตัวอย่างตามลักษณะทั่วไป จากนั้นจึงทำการเก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างด้วยการให้ทำแบบสอบถามซึ่งใช้การเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ

7. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการทำวิจัยเชิงปริมาณ คือ ใช้แบบสอบถามซึ่งผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ และผ่านการตรวจสอบความเชื่อถือได้ (Reliability) จากกลุ่มตัวอย่าง (Try Out) จำนวน 30 ตัวอย่าง เก็บข้อมูลจากครอบครัวที่ได้รับผลกระทบและอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านดอนตัน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) คำถามข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุสูงสุด สถานภาพสมรส ลักษณะที่อยู่อาศัย จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพ รายได้ต่อเดือน

2) คำถามเพื่อวัดความรู้ในสภาพปัญหาน้ำท่วมในชุมชน ได้แก่ สภาพของปัญหา สภาพของชุมชน การจัดการที่มีอยู่

3.) คำถามเพื่อรวบรวมข้อมูลการรับข้อมูลข่าวสารของกลุ่มตัวอย่าง

4) คำถามเพื่อวัดผลกระทบและความเสียหายที่ได้รับ

5) คำถามเพื่อการรวบรวมข้อมูลการเตรียมตัวรับมือปัญหาน้ำท่วม มาตรการที่ใช้รับมือ

6) คำถามเพื่อวัดระดับการมีส่วนร่วมในการช่วยรับมือ และแก้ปัญหาน้ำท่วมของประชาชนในชุมชน

7) คำถามเพื่อวัดระดับความพึงพอใจในการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานราชการ(หน่วยงานภาครัฐ) และ คณะกรรมการหมู่บ้าน

การเก็บรวบรวมข้อมูลตามแหล่งที่มา 2 ส่วน คือ 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลของประชากรกลุ่มตัวอย่าง 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการศึกษาเอกสาร รายงาน บทความ ทางวิชาการ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาน้ำท่วม รวมถึงทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการปัญหา

8. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200ตัวอย่าง มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistics Package for Social Sciences) โดยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

วิเคราะห์ทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา(Descriptive Statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ร้อยละ เพื่อแสดงภาพรวมของกลุ่มตัวอย่าง และเปรียบเทียบข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกภายในครอบครัว ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน กับปัจจัยในการรับรู้ข้อมูล การเตรียมตัว การให้ความร่วมมือและการมีส่วนร่วม รวมถึงความมีประสิทธิภาพในการให้ความรู้ความเข้าใจของกรรมการชุมชน และหน่วยงานราชการ

วิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ t-test, F-test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ในการหาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ระหว่างปัจจัยพื้นฐานกับตัวแปร และ Pearson Correlation ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ในการวิเคราะห์หาสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้สถิติ LSD ในการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 : จำนวนและร้อยละของระดับการรับรู้รับทราบปัญหาน้ำท่วมภายในหมู่บ้าน

การประสบปัญหาอุทกภัย ของที่ทำกิน	จำนวน	ร้อยละ
ระดับสูง	172	74.1
ระดับปานกลาง	46	19.8
ระดับต่ำ	14	6.0
รวม	232	100.0

จากตาราง 1 พบว่า ระดับการรับรู้รับทราบปัญหาน้ำท่วมภายในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับสูง จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 74.1 รองลงมา คือ ความรู้ระดับปานกลาง จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 19.8 และความรู้ระดับต่ำ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 6.0

ตารางที่ 2 : การวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับมือกับอุทกภัย

ในหมู่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

ค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับมือกับอุทกภัย ในหมู่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน โดยรวม

ข้อความ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการคิดริเริ่ม	2.36	1.05	น้อย
2. ด้านการวางแผน	2.03	1.21	น้อย
3. ด้านการดำเนินการ	2.32	1.06	น้อย

4. ด้านการประเมินผล	2.06	1.21	น้อย
รวม	2.19	1.09	น้อย

จากตาราง 2 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับมือกับอุทกภัยในหมู่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}=2.19$, S.D.=1.09) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการคิดริเริ่ม อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}=2.36$, S.D.=1.05) รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านการดำเนินการ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}=2.32$, S.D.=1.06) ด้านการประเมินผล อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}=2.06$, S.D.=1.21) และด้านการวางแผน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}=2.03$, S.D.=1.21)

ตารางที่ 3: การวิเคราะห์ปัญหา และอุปสรรค ในการรับมืออุทกภัยในหมู่บ้านดอนตัน
ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับปัญหา และอุปสรรค ในการรับมืออุทกภัยในหมู่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

ข้อความ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการจัดการกับจากอุทกภัยระดับใด	4.06	1.02	มาก
2. ผู้นำหมู่บ้านมีบทบาทในการจัดการอุทกภัยระดับใด	4.18	1.09	มาก
3. ท่านประสบปัญหาเรื่องการรับทราบปริมาณน้ำฝนของหมู่บ้าน	3.91	1.20	มาก
4. ท่านประสบปัญหาเรื่องสัญญาณแจ้งเตือนเมื่อเกิดอุทกภัยในหมู่บ้าน	3.84	1.31	มาก
5. ท่านประสบปัญหาเรื่องหกระจายข่าวภายในหมู่บ้าน	3.77	1.31	มาก
6. ส่วนราชการให้การสนับสนุนในด้านการจัดการกับอุทกภัยระดับใด	3.13	0.76	ปานกลาง
รวม	3.82	0.87	มาก

จากตาราง 3 พบว่า ระดับปัญหา และอุปสรรค ในการรับมืออุทกภัยในหมู่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่านโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.82$, S.D.=0.87) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้นำหมู่บ้านมีบทบาทในการจัดการอุทกภัยระดับใดอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.18$, S.D.=1.09) รองลงมาตามลำดับ คือ ประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการจัดการกับจากอุทกภัยระดับใดอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.06$, S.D.=1.02) ท่านประสบปัญหาเรื่องการรับทราบปริมาณน้ำฝนของหมู่บ้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.91$, S.D.=1.20) ท่านประสบปัญหาเรื่องสัญญาณแจ้งเตือนเมื่อเกิดอุทกภัยในหมู่บ้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.84$, S.D.=1.31) ท่านประสบปัญหาเรื่องกระจายข่าวภายในหมู่บ้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.77$, S.D.=0.76) และส่วนราชการให้การสนับสนุนในด้านการจัดการกับอุทกภัยระดับใดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.13$, S.D.=0.76)

อภิปรายผลการวิจัย

การจัดการกับการป้องกันอุทกภัยนั้นจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทั้งส่วนราชการและประชาชนผู้ประสบภัยจึงจะเกิดผลสำเร็จ ซึ่งการปลูกฝัง การสร้างจิตสำนึกให้ ประชาชนในชุมชน รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ในการป้องกันการเกิดอุทกภัย ความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นกับตนเองและผู้อื่น ล้วนเป็นสิ่งสำคัญที่ประชาชนต้องรับรู้รับทราบ และสามารถตอบสนองรับสถานการณ์ได้อย่างถูกวิธี รวมถึงสามารถช่วยเหลือผู้อื่นในการฟื้นฟูความเสียหายที่เกิดจากอุทกภัยได้ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอุทกภัยจะเกิดประสิทธิภาพได้ สิ่งสำคัญในการลดความเสี่ยง ความสูญเสียจะสามารถเกิดขึ้นได้โดยหน่วยงานภาครัฐและเอกชนส่งเสริมและสร้างองค์ความรู้ต่างๆ ให้เกิดขึ้นกับประชาชนในชุมชน เช่น

1. การสร้างความรู้ให้ประชาชนเข้าใจบริบทของพื้นที่ของตนเองในการจัดการและเผชิญกับความเสี่ยงกับอุทกภัย
2. สร้างเครือข่ายการเฝ้าระวังการเตือนภัยที่ดีในชุมชน โดยประสานข้อมูลกับหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ เช่น สถานีอุตุนิยมวิทยา หรือ ช่องทางการสื่อสารอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น วิทยุ โทรทัศน์ หรือ สื่อสังคมออนไลน์
3. การชักชวนการให้ความช่วยเหลือ การอพยพ เมื่อเกิดอุทกภัยขึ้นในพื้นที่ โดยการจัดการอพยพบุคคลที่มีความเสี่ยงก่อน เช่น คนพิการ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง เด็กที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยง
4. ประชาชนร่วมมือกันในการจัดการฟื้นฟู บูรณะเมื่อพ้นการเกิดอุทกภัยไปแล้ว โดยร่วมกับหน่วยงานราชการ จิตอาสา หรือ ภาคเอกชน อื่นๆ

สรุปผลการวิจัย

เมื่อเกิดอุทกภัยในพื้นที่แล้ว ประชาชนจะสามารถจัดการภัยพิบัติได้โดยตนเองเบื้องต้น โดยที่จะไม่รอความช่วยเหลือจากหน่วยงานทางภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียวเหมือนในอดีต ซึ่งปัจจุบัน

พบว่าบ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน สามารถลดความสูญเสียจากการเกิดอุทกภัยขึ้นได้ ทั้งนี้เป็นผลมาจากความร่วมมือของประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนเข้าใจและให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในการจัดการกับอุทกภัย รวมถึงการปรับตัวเองในการสร้างที่อยู่อาศัยในการสร้างที่อยู่อาศัยให้มีระดับสูง และบ้านเรือนของประชาชนส่วนใหญ่จะมีเรือในการใช้เป็นยานพาหนะเมื่อเกิดอุทกภัย ซึ่งทำให้สามารถเผชิญเหตุเมื่อเกิดอุทกภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลของกาวิจัยพบว่า ระดับการรับรู้รับทราบปัญหาน้ำท่วมภายในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่มีความรับรู้อยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 74.1 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับมือกับอุทกภัย ในหมู่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน โดยรวมการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย และระดับปัญหา และอุปสรรค ในการรับมืออุทกภัยในหมู่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน โดยรวมมีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับมาก ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย ควรตระหนักถึงความสำคัญของระบบบริหารจัดการเพื่อการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเกี่ยวกับอุทกภัยที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น โดยมีนโยบายในการปรับปรุงกฎหมาย แผน และการบริหารจัดการ เพื่อการป้องกันอุทกภัยทั้งในระดับชาติและท้องถิ่นให้เกิดความรวดเร็วและมีประสิทธิผลมากขึ้น ควรมีนโยบายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการจัดทำแผนความช่วยเหลือในช่วงที่เกิดภัยพิบัติเกี่ยวกับอุทกภัย ตลอดจนการบูรณะ พื้นฟูเยียวยา และแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยให้กับผู้ประสบอุทกภัยภัยหลังภัยพิบัตินั้นด้วย กำหนดนโยบายให้มีการจัดงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนหรือองค์กรสาธารณกุศลเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนในการแก้ปัญหามหาอุทกภัย

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) การรับมือกับอุทกภัยนั้น สิ่งสำคัญคือการสร้างความรับรู้และความเข้าใจให้กับประชาชนในพื้นที่ ซึ่งการศึกษาปัญหาในพื้นที่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน พบว่ายังมีประชาชนบางส่วนที่ยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับปัญหามหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ทั้งนี้เนื่องจากความคุ้นเคยกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำ โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ที่มีความเป็นห่วงที่อยู่อาศัย เมื่อหน่วยงานทางภาครัฐขอความร่วมมือให้ทำการอพยพ จะสามารถทำได้ยาก จึงเกิดความเสี่ยงในการรับมือกับอุทกภัยเมื่อเกิดขึ้น ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะว่าวิธีการสร้างความรับรู้และความเข้าใจให้กับประชาชนในพื้นที่คือการสร้างความตระหนักให้รู้หน้าที่ และการมีวินัย ให้ประชาชนเข้า

มีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งที่หน่วยงานภาครัฐจะสามารถเข้าไปจัดการเมื่อเกิดภัยพิบัติในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และลดความสูญเสียอันอาจเกิดขึ้นจากอุทกภัยได้

2) การจัดการกับภัยพิบัตินั้น เป็นเรื่องที่มีรายละเอียดและขั้นตอนจำนวนมาก ซึ่งแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะว่าสิ่งที่สำคัญคือประชาชนในพื้นที่จะต้องถอดบทเรียนที่ได้รับ และกำหนดวิธีการบริหารแบบเฉพาะของชุมชนของตนเอง สร้างความรู้ให้คนในชุมชน รวมถึงหน่วยงานราชการในการปฏิบัติเมื่อเกิดอุทกภัย ทั้งนี้ประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นได้จากความรู้ความชำนาญ จากการฝึกซ้อมการเผชิญเหตุอย่างสม่ำเสมอ

3) การรับข้อมูลข่าวสารโดยการบอกเล่าปากต่อปาก เป็นวิธีการที่ประชาชนนิยมใช้กันมากที่สุด ซึ่งมีข้อได้เปรียบคือสามารถกระจาย หรือเข้าถึงชุมชน หมู่บ้านได้ง่าย แต่ในทางกลับกัน ข้อมูลปากต่อปากมีโอกาสคลาดเคลื่อนได้ง่าย และทั้งนี้ยังไม่มีที่น่าเชื่อถือในเชิงวิชาการ ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะว่า ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องทันต่อเหตุการณ์หน่วยงานหรือองค์กรที่เข้าไปช่วยเหลือสามารถแก้ไขได้ โดยพัฒนาการให้ข้อมูลข่าวสารที่มีความน่าเชื่อถือ ผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ ให้ทันสมัย เช่น สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้ประชาชนได้มีการเตรียมความพร้อม และการให้ความร่วมมือในการป้องกันอุทกภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยต่อยอดเกี่ยวกับเรื่องได้อีกดังนี้ คือ ควรมีการศึกษาภูมิปัญญาในการจัดการภัยพิบัติของชุมชน การศึกษาเครื่องมือสำหรับการบริหารจัดการภัยพิบัติ การศึกษามาตรฐานการชดเชยค่าความเสียหายที่เกิดจากการประสบอุทกภัย ศึกษาความพึงพอใจในการจ่ายค่าการป้องกันอุทกภัยในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ได้องค์ความรู้สู่การกำหนดนโยบายในการแก้ปัญหาอุทกภัยได้เป็นรูปธรรมในภาพรวม เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2551). **สาเหตุของการเกิดอุทกภัย**. กรุงเทพฯ: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย.
- กอบเกียรติ ผ่องพุฒิ. (2552). **ศึกษาการขยายเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชนและระบบเตือนภัยลุ่มน้ำน่านตอนบนเพื่อการป้องกันอุทกภัยและดินถล่ม**. รายงานวิจัย. บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เชิง ผิวนพเพช. (2553). **การวิเคราะห์หาพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วมในพื้นที่ลุ่มน้ำย่อยลำน้ำพระเพลิงด้วยสารสนเทศภูมิศาสตร์**. **ภาคินพนธ์คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม**. บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.